

Mélykúti Sándor

Pályázat és finanszírozás – kérdő jelek!

Az elmúlt közel két évtizedben a fejlesztés közös jellemzője, hogy szinte kivétel nélkül jelentős részarányú állami támogatással, „mindössze” 8-20%-os önrész hozzáadásával juthattak és juthatnak technikai eszközhez a tűzoltóságok! Mielőtt bárki heves kirohanásokat intézne felém, mondván, hogy mi az, hogy mindössze, jelzem az idézőjel nem véletlen – írja szerzőnk.

Önrész – állami rész

A tűzoltóságok technikai eszközfejlesztésének rendszere napjainkban, pályázati formában zajlik, melynek alapjait az 1990-es évek elején rakták le. Lényege, hogy a tűzoltóságok illetve az őket fenntartani hivatott önkormányzatok ún. önrész biztosítása, majd később befizetése mellett pályázhatnak tűzoltó gépjárműre vagy felszerelésre. Az önrészt „állami” forrásból kiegészítik, és központilag szerzik be a megpályázott felszerelést. A pályázati rendszer alapjaiban nem sokat változott de torzult az évek során. Az „állami” hányad beszűkült egyetlen jogszabály által nevesített forrásra. *Ez a tűzvédelmi törvényre épülő forrás a biztosítóknál megkötött vagyonbiztosításokból és a tűzvédelmi bírságokból befolyó összegekből fedezi az állami támogatást.*

Ki, mit, mikor támogasson?

Ehhez a forráshoz egyéb állami támogatás nem társul. Nem egészül ki sem belföldi, sem uniós forrásokkal, pályázati pénzekkel, csupán az önkormányzatok és tűzoltóságok ún. „önrész” hozzájárulásával. Pedig minden bizonnyal kimutatható lenne, hogy az önkormányzati intézményekként számon tartott tűzoltóságok, hány esetben végeztek olyan mentési feladatot, ahol a veszélyt és a bekövetkezett balesetet egy magántulajdonban lévő üzem, egy szállítványozó vállalkozó által vagy annak érdekében végzett tevékenység idézte elő. A veszélyes üzemek esetében nemzetközi egyezmény rögzíti, hogy a veszélyforrást tevékenysége által, működésével előidéző gazdálkodó szervezet köteles anyagi áldozatot vállalni a veszély elhárítása érdekében. Ez általában meg is történik a veszélyforrást teremtő cégek esetében. Azonban mint az köztudott pl. a veszélyforrást is teremtő hazai autópályák bevételei az államot illetve a pályákat üzemeltető gazdasági társaságokat illeti, ugyanakkor csak az M 6-os autópálya alagútjainak építése kapcsán járul hozzá az üzemeltető a pályaszakaszon bekövetkező baleseteket felszámoló tűzoltók technikai ellátásához. Ellentétben az ipari üzemekkel, ahol az eszközök fenntartása és amortizációs cseréje, pótlása is a veszélyes üzem feladata, az autópálya a fenntartásra és pótlásra már nem kötelezett. A „megajándékozott” tűzoltóságok örülnek az ajándéknak, ami rohamosan fog amortizálódni mivel a fenntartáshoz és működtetéshez már senki nem járul hozzá. *Ez a drága „ajándékok” valamint az alacsony önrész mellett, fenntartási forrásbővítés nélkül beszerzett, drága eszközök szomorú sorsa!*

Drága spórolás

Nem történt ez másként a 90-es évek beszerzéseit követően sem. A korszerű – és ezzel együtt nagyértékű – berendezések javítási, fenntartási költségeit csak nehezen, vagy csak részben teremtették elő a „tulajdonosok”, és így – az egyébként intenzív igénybevételnek köszönhetően – gyorsan romlott ezeknek az eszközöknek a műszaki állapota. A folyamatos és rendszeres karbantartást hivatott elősegíteni és szabályozni a kötelező felülvizsgálatok előírásával a 31/2001. számú BM rendelet, azonban a munkagépként használt tűzoltógépjárművek rendszeres karbantartása forráshiány miatt sok esetben messze a kívánalmak alatt marad.

Megoldásként nem a fenntartási források bővítését fontolgatják egyes szakmai csoportosulások, hanem a rendelet által előírt felülvizsgálatok ritkítását vagy megszüntetését. Vádolható vagyok persze azzal, hogy ezt az egyébként érdemi nyereséget nem termelő piacot meg kívánom őrizni a szervizeknek és a javítóknak. Nem tudom más hasonló szolgáltató megélhetése, hogyan biztosított, de az általam irányított szervezet nem a felülvizsgálatokból él. Ezt elfogadva talán hitelesebb az a tény, hogy a rendszeres karbantartást mellőző, a felülvizsgálatok során jelentkező részfunkciókat gátló, de a jármű összműködését még meg nem bénító hibák kijavítását nem igénylő tűzoltóságok eszközei sokkal nagyobb ütemben amortizálódnak, mint a rendszeresen karbantartott társaik. Ennek legszembetűnőbb bizonyítéka a nagyjavításra pályázott azonos életkorú és hasonló futásteljesítményű járművek akár 1,5-2 millió Ft-al is eltérő felújítási költsége. Az üzemeltető által évente így „megspórolt” 30-50 ezer Ft. persze 10 év alatt elérheti akár a 300-500 ezer Ft-ot is. Ha hozzávesszük, hogy az elhanyagolt állapotból fakadó kárnak, azaz a felújítási többletnek csak a 20%-nyi önrészét kell megfizetnie az üzemeltetőnek (300-400 ezer Ft-ot) akkor kijelenthetjük, hogy *számára nem jelent ösztönzést a folyamatos gondoskodás, ő nullszaldósan jön ki az ügyletből. És az „állam”? És a többi pályázni szándékozó tűzoltóság?*

Kinek okoz kárt a gondatlan gazda?

A 80%-nyi hozzáadott többletköltség, a járművenkénti 1,2-1,6 millió Ft. már felesleges pénzkidobás az elhanyagolt eszközök felújítása során! Mondhatják erre a saját eszközüket óvó, gondoskodó többiek: *mit érdekel engem, ha az „állam” fizeti a más elhanyagolt járművének többletköltségeit, az nem engem terhel. Mekkora tévedés!* Nagyon is őt, nagyon is őket terheli. Nem az államnak kerül ennyivel többre a felújítás, hanem a többi tűzoltóságnak marad ennyivel kevesebb központi forrás a beszerzéseik támogatásához! A „takarékoskodó” gondatlanok csökkentik a gondoskodók fejlesztési lehetőségeit. Az új eszközbeszerzéseknél is a meggondolatlan igények, és a tájékozódás hiánya okoz jelentős veszteségeket. Az indokolatlan többlet igény, emeli az eszköz árát és növeli önrészt, ugyanakkor csökkenti a többiek felhasználható támogatási keretét.

Egységben a kétség?

Vegyünk egy konkrét példát. Pályázatot írnak ki középkategóriájú gépjárműfecskekre. Az ország különböző tűzoltóságai pályáznak, különböző földrajzi elhelyezkedéssel, különböző működési sajátosságokkal. Az egységesítési törekvések eredményeként azok is 4x4-es kerékképletű, azaz összkerék-hajtású járművet igényelnek, kérnek, kapnak (szabadon választott) akiknél a 4x2-es hajtású jármű is tökéletesen megfelelne, sőt mert alacsonyabb, stabilabb, az első tengelyen dobfék helyett tárcsafékkal szerelt stb. talán még hasznosabb is lenne. Mégis marad

a 4x4. A hajtott első hídnak köszönhetően ezek az alvázak mintegy 20.000,- euróval, 300-as árfolyamon átszámítva 6.000.000,- Ft-al kerülnek többre. A többletköltség a pályázótól 8-20 % önrész mellett 480.000 Ft-1.200.000,-Ft. előteremtését kívánja meg, míg a közös támogatási alapból járművenként 4,8-5.52 millió Ft-ot von el a többiektől.

Az így elcsorgó összegek nem csupán az adott évben beszerezhető eszközök számát csökkentik, hanem esetenként jelentősen meghosszabbítják a pályázók várakozási idejét akár több évre kitolva az eszközhöz jutás időpontját, ami a közbeszerzési eljárás miatt amúgy is hosszú.

Közbeszerzés - látatlanban

Az eszközök egyedi beszerzési árának nagysága miatt, a vásárlás közbeszerzési eljárásban zajlik. Az állami támogatás plusz önrész konstrukciónak köszönhetően azonban egy meglehetősen sajátos folyamat során jut a majdani üzemeltető az új technikai eszközhöz. Közbeszerzési eljárás kiírására ugyanis akkor kerülhet sor, ha

- reális igény fogalmazódik meg egy termék beszerzésére, és
- a beszerzés tárgyának ellenértéke rendelkezésre áll.

A vegyes finanszírozási konstrukciónak köszönhetően a „vásárolni” szándékozó tűzoltóságoknak a közbeszerzési eljárás megindítását megelőzően már pályázniuk kell az általuk igényelt, illetve pályázható eszközök körébe besorolt technikai felszerelés valamelyikére. A „rókafogta csuka” helyzet eredményeként a pályázó az esetek többségében nem tudhatja, hogy pontosan milyen paraméterekkel bíró felszerelésre nyújtja be igényét, és mekkora önrészt kell majd a végén kifizetnie a kvázi látatlanban megigényelt technikai eszközért. Ezért nagyon fontos egy olyan szakmai előkészítő bizottság szerepe, amely gyakorlati szakemberek bevonásával begyűjti és elemzi az országos igényeket, és legalábbis közelítő technikai paraméterösszesítést és irányárközlést tud adni. Ez a szerep dominánsan kihat az eszközök gazdaságos beszerzésére, fenntartására és élettartamára.

Önrész az önkormányzattól

A háromévenkénti pályázat beadási ciklusok sok ellentmondást hordoznak magukban. Először is nem árt tisztázni: hogyan teremthető elő az önrész a jelenlegi finanszírozási struktúrában? ***Azt teljes egészében vagy részben adhatja az önkormányzat.*** Ez az adófizetők pénze! Ehhez minden esetben képviselőtestületi döntés szükséges. De miről dönt egy testület akkor, amikor határozatot hoz? Arról, hogy 1-2-3 év múlva kifizeti egy jármű önrészét, kerül amibe kerül? Aligha. Egy konkrét összegről kellene döntenie, megjelölve a kötelezettségvállalás időpontját. Azonban a pályázat benyújtásakor sem az időpont nem ismert sem a várható beszerzési ár, így az önrész mértéke sem. *Gondoljunk bele, hogy egy 600.000, EUR várható beszerzési értékű magasból mentő vásárlásához 2008. nyarán 233 Ft/EUR-ós árfolyam mellett megszavazza a 20%-os önrészt az önkormányzat. „Szerencséjére” a pályázó már a következő évben meg is kapja mondjuk 296 Ft/EUR-ós árfolyam mellett. A megszavazott önrész 27.960.000,- Ft míg az amit ki kell fizetnie egy év múlva az önkormányzatnak már 35.520.000,- Ft, azaz 7.560.000,- Ft. Kitől veszi el az önkormányzat ezt a többletet?*

Magyarul az adóforintok felhasználásáról döntést hozó képviselő testület valójában nem tudja miről is dönt. Előfordulhat, hogy a kifizetési kötelezettség

évek múlva, ismeretlen gazdasági körülmények között, ismeretlen nagyságrendben egy új testület kötelezettségévé válik.
Tűzoltós kigazdálkodósi

Az önrészt természetesen „**kigazdálkodhatja**” maga a tűzoltóság is. Kérdés, hogy miből? Hát költségvetési támogatásból. Ez megint csak az adófizetők pénze, és többnyire nem nyújt lehetőséget beszerzési önrészek kigazdálkodására. Másrészt „kigazdálkodható” ún. „többletbevételekből”. Többletbevétel többnyire akkor keletkezik, ha az adófizetők által finanszírozott szolgálati időben szintén az adóforintokból megvásárolt eszközökkel „bérmunkát” végez a tűzoltóság, azaz vállalkozik. A tűzoltóságokat az adófizetők azért tartják fenn, hogy szükség esetén késlekedés nélkül rendelkezésükre álljon. Ugyanakkor a tűzoltóságok által végzett „vállalkozások” a piac többi konkurens szereplőjét akár tönkre is tehetik, mivel olcsóbban tudják kínálni szolgáltatásaikat. Megtehetik, mivel a szolgálati időn belüli munkaidőt, az eszközök beszerzését, fenntartását azok amortizációs költségét a költségvetés fedezi, már ameddig teszi, ha mindenhol nadrágszíjhúzásra kerül sor.

Gazdasági számítás és utókalkuláció készítésére nem kötelezettek, így akár 8-10.000,- Ft-os költséggel is „előteremthetnek” 2-3.000,- Ft-os „többletbevételt”. Egyes nagy értékű tűzoltó gépjárművek kifejezetten alkalmassá tehetik a tűzoltóságot a „bérmunka” végzésre. Ezek többnyire a speciális, 100 Millió Ft.-ot meghaladó értékű járművek, mint például az autódaruk, a létrák és emelőkosarak. A bérmunka végzésekor jó esetben kiszámlázásra kerülnek a valós felmerült költségek, pl. felhasznált üzemanyag, a kezelő kalkulált óradíja, esetleg még a biztosítás és a javítás költségei, de borítható, hogy kimaradnak olyan költségelemek, mint az újraelőállítás célját szolgáló amortizációs költség.

Ezeknél, az eszközöknél **nyereség szemléletű gazdálkodás** esetén az értékcsökkenést (amortizációs költséget) sem termeli ki az alkalmi bérmunka, nemhogy a karbantartást, és pláne nem az elhasznált eszköz helyébe vásárolt új berendezés önrészét. Magyarul, sokkal többbe kerül a köznek, ha a tűzoltóság „maszek munka” után kajtatva, az eszközét nem kímélve „bevételt” termel, mintha csak ül kényelmesen a riasztásra várva, és csak akkor használja a felszerelését, amikor baj van. Mondható persze, hogy a tűzoltóságok nem nyereség szemléletű gazdálkodók, viszont nem is az adófizetők pénzén finanszírozott torzult vállalkozások!

Vállalkozói támogatások az önrészben

Az „önrész” előteremtésének harmadik lehetséges módja a *vállalkozói támogatások begyűjtése*. A működési terület gazdasági társaságai önként, vagy némi presszió hatására támogatást nyújtanak az eszközök beszerzéséhez. (A tűzoltóság nem csak szolgáltató, de hatóság is.) Ezek ismételtén látens adófizetői forintok, adófizetői terhek, melyek megtúrt módon kerülnek állami vagy önkormányzati feladatok finanszírozásához „átcsoportosításra”.

A támogatás ott jelentősebb, ahol az ipar, a mezőgazdaság fejlettebb, így az itt élők biztonsága kedvezőbb, mint az elmaradottabb térségekben. A támogatások elfogadásának vagy koldulásának rendszere egyúttal felveti azt is, hogy miként tud a tűzvédelmi szabályok betartása érdekében szakhatóságként szankcionálni és követelni egy testület azt követően, hogy támogatást kért vagy fogadott el egy gazdasági társaságtól.

Ma a legtöbb pályázó megelégszik az eszköz „**megnevezésének**” feltüntetésével. Tovább nem lép. Igaz ugyan, hogy a pályázati mechanizmus csupán ezt várja el tőle, azonban semmi nem tiltja, hogy elvárásainak, sajátos igényeinek közlésével segítse az előkészítő csapat munkáját. Így végképp ködbe vész, hogy valójában mire is kíván pályázni, milyen határidejű teljesítéssel és mekkora önrész hozzáadásával az adott tűzoltóság és ezek alapján mivel is akarja határozathozatalra bírni saját képviselő testületét.

A jelenlegi pályázati rendszer fő sajátosságai

- A pályázat benyújtásának időpontjában nem ismert a várható vételi ár tehát a fizetendő önrész sem. Jelentős mértékben függ az ár attól, hogy mikor teljesül a beszerzés és milyen árfolyam mellett.
- A pályázat benyújtásának időpontjában nem ismert a várható teljesítési, szállítási időpont, azaz az önrészfizetésre vállalt kötelezettség időpontja sem.
- A pályázat benyújtásának időpontjában nem ismert sem a várható típus sem a gyártó, sem az, hogy hogyan is fog majd kinézni a jármű és milyen műszaki paraméterekkel rendelkezik.
- Az önkormányzatok kötelezettség vállalása cikluson is átnyúlhat.
- A pályázati önrész összegyűjtése olykor etikai és/vagy gazdaságossági kérdéseket vet fel.
- A 8-10 %-al de még a 20 %-os önrésszel megszerzett eszköz esetében sem érvényesül többnyire a gondoskodó gazdászemlélet.
- A pályázati önrészt és az állami támogatást végső soron egyaránt az adófizetők állják, azonban néha átláthatatlan formában.

Mélykuti Sándor vezérigazgató
BM HEROS Zrt., Budapest